

Strategi- og tilsynsplan

Innhold

Innledning.....	2
Strategier og tiltak.....	3
Strategi I – Redusere antall små avløpsanlegg.....	3
Strategi II – Utslipp skal fortrinnsvis infiltreres i grunnen.....	4
Strategi III – Aktivt tilsynsarbeid med prøvetaking og avviksoppfølging.....	5
Strategi IV – Løfte problem med dårlige renseresultater til nasjonalt nivå.....	6
Tilsynsplan.....	7
Tilsynsaktiviteter.....	7
Prioritering av tilsyn.....	10
Fritak fra tilsyn.....	10
Finansiering av tilsyn.....	10
Vedlegg 1 Juridisk grunnlag for å føre tilsyn.....	12
Oversikt over regelverket.....	12
Kommentarer til spesifikke krav.....	13

Innledning

Kommunen er forurensningsmyndighet små avløpsanlegg, det vil si anlegg som får tilførsler fra mindre enn 50 personer. Kapittel 12 i *Forskrift om begrenning av forurensning* (Forurensningsforskriften) regulerer kommunens myndighet på dette feltet. De syv kommunene Krødsherad, Modum, Øvre Eiker, Drammen, Holmestrand, Hole og Lier samarbeider om tilsyn og oppfølging av små avløpsanlegg. Lier kommune er vertskommune for tilsynskontoret.

Tilsynskontorets oppgave er blant annet å:

- Føre tilsyn med alle avløpsanlegg med mindre enn 50 personer tilknyttet og sørge for at disse anleggene ikke fører til forurensning eller helseplager
- Behandle søknader om utslippstillatelse etter forurensningsforskriftens kapittel 12
- Gi veiledning til anleggseiere
- Administrere felles slamtømmeordning
- Kartlegge forurensning fra små avløpsanlegg
- Gi bistand til deltakerkommunene i spørsmål vedrørende små avløpsanlegg.

Tilsyn = Kontroll + Sanksjon

Tilsynsaktivitetene skal sørge for at avløpsanleggene ikke fører til forurensning eller helseplager, og at alle krav i utslippstillatelsen tilfredsstilles. Dette er nødvendig for å oppnå kommunens vedtatte miljømål og kravene i vannforskriften. Tilsynet skal sikre brukerinteresser (drikkevann, jordvanning, bading / rekreasjon og fiske), biologisk mangfold og gode miljøforhold i vannforekomstene, samt gi sikkerhet for at investeringer foretatt av anleggseier gir riktig utbytte.

Aktuelle tilsynsaktiviteter kan være:

- Kontroll av anleggets tekniske stand ved tømning.
- Vurdering av tømmefrekvens, tilgjengelighet og behov for renhold.
- Prøvetaking av anleggets restutslipp og inspeksjon av utslippspunkt eller infiltrasjonsareal.
- Vurdering av lukt eller annen sjenanse fra anlegget.
- Kontroll av tømmerapporter, servicereapporter, årsrapporter.
- Kontrollbesøk / inspeksjon (sjekke nå-situasjon).
- Sjekke journaler og registreringer (gi bilde av historien).
- Resipientvurdering og kildeopsporing av avløpsvann på avveie.

De ulike tilsynsaktivitetene er beskrevet nærmere senere i dette dokumentet.

Avdekkes mangler, skal det utløses en reaksjon. Dette kan være informasjon til anleggseier, pålegg om utbedringer eller krav om ny utslippssøknad. Et tilsyn er ikke avsluttet før det er gitt tilbakemelding til forurensningsmyndigheten, skrevet en tilsynsrapport og evt. gitt et pålegg om tiltak til anleggseier.

Strategier og tiltak

Flertallet av de små avløpsanleggene er av eldre dato, dvs. flere tiår gamle. Disse anleggene har generelt dårlige forutsetninger for å tilfredsstille dagens renskrav, både fordi renskravene har blitt strengere og fordi en husstand i dag bruker mye mer vann enn for noen tiår siden. Tilsynskontoret skal legge stor vekt på å bidra til langsiktige og bærekraftige løsninger, både av hensyn til miljøet og til anleggseierens økonomi (strategi I og II).

Når kommunen gir en anleggseier pålegg om å utbedre gamle og dårlige avløpsløsninger, opplever vi det som et paradoks at også de nyeste minirensanleggene viser seg å ha store driftsutfordringer. Tilsynskontoret skal fortsette arbeidet med å sikre at de som investerer i et nytt anlegg skal få en løsning som tilfredsstiller dagens renskrav (strategi III og IV).

Strategi I – Redusere antall små avløpsanlegg

Det er flere ulemper med små anlegg sammenliknet med større anlegg:

- De minste rensanleggene krever uforholdsmessig store ressurser til tilsyn og oppfølging, ressursbruken er omtrent lik på et anlegg for 5 pe (personekvivalenter) som den er på et anlegg for 50 pe.
- Avløpsanlegg trenger jevne tilførsler for å kunne rense godt. Enkelthusanlegg har svært variable tilførsler, som følge av f.eks. at familien er bortreist, har selskap, pusser opp og heller kjemikalier i avløpet osv. I større anlegg vil slike variasjoner utjevnes slik at driftsuregelmessighetene ikke blir like store.
- Også økonomisk er det fordelaktig at flere deler avløpsanlegg. Både etableringskostnader og driftsutgifter blir generelt lavere per tilknyttet husstand jo større rensanlegget er.

Ved utskifting av eldre anlegg er det viktig for Tilsynskontoret å hindre at det bygges unødvendig mange små avløpsanlegg.

Tiltak A - Tilknytning til kommunalt avløpsnett

Tilsynskontoret skal ha stort fokus på at samarbeidskommunene bør tilrettelegge for tilknytning til kommunalt avløpsnett. Dette gjøres ved å:

- Gi innspill til kommuneplan og reguleringsplaner. Aktuelle innspill kan være vurdering av hvorvidt nye utbyggingsområder kan tilknyttes kommunalt avløpsnett, eller å påpeke hvor nye utbygginger samtidig kan tilrettelegge for tilknytning av eksisterende bebyggelse.
- Gi innspill til kommunes VA-planer og saneringsplaner. Aktuelle innspill kan være hvor kommunen kan utvide sitt avløpsnett, eller hvordan planlagte overføringsledninger eller saneringer samtidig kan tilrettelegge for tilknytning av eksisterende bebyggelse.
- Samarbeide faglig med kommunens saksbehandler for pålegg om tilknytning til kommunalt avløpsnett, i områder hvor det ikke er nødvendig med ytterligere framføring av avløpsnett eller annen type tilrettelegging fra kommunens side.
- Holde oppdatert GIS-analyse som viser avstand fra bygg til nærmeste mulige påkoblingspunkt på kommunalt avløpsnett, og sende oppdatert versjon av analysen til samarbeidskommunene. Analysen viser antall små avløpsanlegg som ligger mindre enn 100 m fra mulig påkoblingspunkt, og antall anlegg som ligger mellom 100 og 300 m unna.

Tiltak B – Etablering av felles private avløpsanlegg

Forurensningslovens § 11 fjerde ledd sier at: «Forurensningsspørsmål skal om mulig søkes løst for større områder under ett og på grunnlag av oversiktsplaner og reguleringsplaner. Hvis virksomheten vil være i strid med endelige planer etter plan- og bygningsloven skal forurensningsmyndigheten bare gi tillatelse etter forurensningsloven med samtykke fra planmyndigheten.»

I områder hvor bygningene ligger så tett at utslipp fra enkelthus avløpsanlegg kan gi forurensning og smittefare for naboer, må det utarbeides en samlet plan for avløp.

- For å øke motivasjonen for etablering av felles private avløpsanlegg, skal Tilsynskontoret anbefale at kommunen tar ansvar for avløpsanlegg med ti hus eller mer, slik at tilknyttede husstander regnes som kommunale abonnenter.
- På informasjonsmøter o.l. skal Tilsynskontoret aktivt fremheve fordelene med å dele avløpsanlegg. Samtidig skal det informeres om reglene om eierskap til vann- og avløpsanlegg i Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg, og det skal gis ut eksempler på avtaler for etablering av VA-lag, erklæring om ledningsnett over annen manns grunn osv.

Strategi II – Utslipp skal fortrinnsvis infiltreres i grunnen

Ved vurdering av små avløpsanlegg skal Tilsynskontoret i tillegg til oppnådd rensegrad også se på utslippssted, og i hvilken grad resipienten (jord eller overflatevann) tåler økte tilførsler.

Tiltak C - Infiltrasjon av restutslipp der det er mulig

Ved infiltrasjon av avløpsvann til grunnen vil eventuelle restforurensninger renses ved naturlige nedbrytningsprosesser i jord, før utslippet når fram til vannresipient. Infiltrasjon gir derfor bedre sikkerhet mot uhellsutslipp.

- Tilsynskontoret skal ikke gi utslippstillatelse til andre løsninger hvis man ikke først har undersøkt mulighetene for infiltrasjon.
- For å få til infiltrasjon er man ofte nødt til å undersøke større områder enn kun anleggseiers egen eiendom.
- Der det etableres minirensesanlegg skal man også fortrinnsvis infiltrere restutslippet.

Tiltak D - Etterpoleringsfilter ved utslipp til vannresipient

Der det ikke er mulig å få til infiltrasjon av restutslippet, må det jamfør forurensningsforskriftens § 12-11 føres til sjø eller elv i nærheten.

- Utslipp som ledes til vann-resipient skal normalt suppleres med en filterløsning for etterrensing av eventuelle uhellsutslipp. Type filterløsning skal ha renseegenskaper for både fosfor, bakterier og organisk materiale. Filterløsning kan være prefabrikkert eller plassbygd.
- Hygieniseringstrinn ved bruk av kjemikalier (H₂O₂ eller klor) eller UV-lampe for å fjerne tarmbakterier kan ikke erstatte etterpoleringsfilter. Tilsynskontorets analyser av bakterieinnholdet i minirensesanlegg med og uten slike hygieniseringstrinn viser at disse i praksis ikke har noen målbar effekt.

Strategi III – Aktivt tilsynsarbeid med prøvetaking og avviksoppfølging

Markedet for små avløpsanlegg har nærmest eksplodert ettersom norske kommuner har utført sin plikt som forurensningsmyndighet og krevd utbedring av gamle og dårlige løsninger. Vi erfarer at tett tilsyn og avviksoppfølging er nødvendig for å sikre at de nye løsningene har nødvendig kvalitet.

Tiltak E - Tilsynsbesøk og prøvetaking

- Tilsynet for små avløpsanlegg skal ha rutinemessig prøvetaking av restutslipp fra minirensanlegg og gråvannsanlegg annet hvert år. Formålet med prøvetakingen er å identifisere anlegg som ikke renser så godt som forventet, og som derfor har behov for ytterligere undersøkelser eller tiltak. Prøvetakingen skal utføres etter opplæring fra leverandør / serviceansvarlig av anlegget.
- Tilsynskontoret skal ha løpende dialog med serviceansvarlig angående retting av feil som oppdages. Eier skal få pålegg om utbedring dersom nødvendig avviksoppfølging fra serviceansvarlig innebærer mer omfattende tiltak enn det som dekkes av serviceavtalen.
- Renseresultatene for ulike leverandører skal publiseres på Tilsynskontorets nettsider, slik at det framgår hvilke anlegg som renser godt og hvilke som ikke gjør det.

Tiltak F – Bidra til aktiv avviksoppfølging fra servicefirma

Tilsynskontoret oppfatter servicetekniker som meget sentral i arbeidet med å bedre renseresultatene, både i forhold til serviceoppgavene som skal utføres, informasjon til anleggseier om riktig bruk av anlegget, og ved å gi beskjed til kommunens forurensningsmyndighet om feil og mangler som må følges opp med formelle pålegg.

- Årsrapporter fra serviceansvarlig til kommunen skal gjennomgås, og ved behov skal Tilsynskontoret kreve bedre avviksoppfølging fra flere leverandører, alternativt nekte leverandørens servicefirma å ha serviceansvaret for egne anlegg.
- Tilsynskontoret skal tilrettelegge for uavhengige servicefirmaer.
- Avtale med servicefirma som Tilsynskontoret mener har nødvendig kompetanse må foreligge før det gis utslippstillatelse til nye minirensanlegg.

Tiltak G – Bidra til konstruktiv dialog med alle parter

Det er anleggseier som har det juridiske ansvaret for at små avløpsanlegg tilfredsstiller renskravene, men eier er oftest en leg-person som er avhengig av servicepersonell og slamtømmefirma / renovatør for å få alt til å fungere. Tilsynskontoret skal legge vekt på å ha en god og konstruktiv dialog med alle involverte parter, og:

- Legge vekt på forutsigbarhet og likebehandling, stille tydelige krav og forventninger, og være oppdatert på regelverk og teknologisk utvikling i bransjen.
- Være løsningsorienterte og lydhøre for eventuelle praktiske problemer ved gjennomføring av våre krav.
- Ved behov aktivt benytte forvaltningens systemer for klagebehandling, inndrivelse av tvangsmulkt eller annen sanksjonering.

Tiltak H – Søke godt samarbeid med andre fagkyndige som er involvert i avløpsanlegget

Dialogen med servicepersonell er svært sentral. I tillegg er det viktig for Tilsynskontoret å ha en god dialog med tømmefirma / renovatør og med firmaer som prosjekterer nye anlegg.

- Tilsynskontoret skal påse at det er anleggenes tømmebehov som er styrende for tømmefirmaet, selv om dette av og til er i konflikt med ønsket om effektivitet ved å tømme alle anlegg i samme område samtidig.
- Tilsynskontoret skal gjennomføre anbuds konkurranse for slamtømming minimum hvert fjerde år.
- Tilsynskontoret skal fortløpende følge opp eventuelle avviksmeldinger på tømmefirmaets arbeid.
- Tilsynskontoret skal ha oppdatert liste med kontaktinformasjon til prosjekterende firmaer som har nødvendig kompetanse på nettsidene.
- Tilsynskontoret skal ved behov arrangere halvdags fagsamlinger for de fagkyndige firmaene, for å drøfte felles problemstillinger.

Strategi IV – Løfte problem med dårlige renseresultater til nasjonalt nivå

Tilsynskontoret skal delta aktivt i relevante fagprosjekter som tar sikte på å bedre renseresultater og driftsoppfølging av små avløpsanlegg, f.eks. i samarbeid med Norsk Vann, Bioforsk, Driftsassistansen i Østfold, Miljødirektoratet eller andre kommuner.

Tiltak I – Følge opp allerede innførte nasjonale tiltak

Som resultat av arbeid i perioden 2013 – 2020 er det allerede gjennomført en rekke tiltak. Flere av disse trenger kontinuerlig oppfølging, bl.a.:

- Tilsynskontoret skal påse at siste revisjon av SINTEFs tekniske godkjenningsskjema legges til grunn både ved egen saksbehandling, av prosjekterende firmaer og av leverandørene selv.
- Tilsynskontoret skal påse at siste revisjon fagrapporter, veiledere, normer og lignende legges til grunn både ved egen saksbehandling, av prosjekterende firmaer og av leverandørene selv. Aktuelle dokumenter er fra Norsk Vann, VA-jus, Miljøkommune med flere.
- Tilsynskontoret skal påse at tømmefirmaene vi har avtale med alltid jobber etter oppdaterte slamtømmeinstruksjoner for minirensesanlegg, gråvannsanlegg osv.
- Tilsynskontoret skal oppfordre servicepersonell i vårt område til å ta nasjonale kurs. Når dette blir mulig skal Tilsynskontoret publisere informasjon på nettsidene om hvem som har gjennomført kurset og hvem som ikke har det.

Tilsynsplan

Tilsynsaktiviteter

Se tabelloversikt på side 9.

Kontroll av anleggets tekniske stand ved tømming

Ved rutinemessig tømming av avløpsanlegget, gjennomfører tømmefirmaet en enkel kontroll av anleggets tekniske tilstand. Anleggseier varsles på forhånd om hvilke uker anlegget skal tømmes. Det skal rapporteres om eventuelle skader på tanken, lokket eller skillevegger og muligheten for inn- eller utlekking av vann. Dette er forhold som kun kan kontrolleres når tanken tømmes for avløpsvann.

Videre skal tømmefirma rapportere om mangler eller skader på dykker for innløp eller utløp, da dette er en vanlig feil som gjør at anlegget ikke renser som forutsatt. Det skal også rapporteres om unormalt høy eller lav vannstand, som kan være tegn på henholdsvis tilstoppinger eller lekkasjer. Hvis vann-nivået er over alarmnivået, må det vurderes om alarmen virker som forutsatt.

Vurdering av tømmefrekvens, tilgjengelighet og behov for renhold

Tømmefirma skal rapportere om eventuelle behov for hyppigere tømming. Mangelfull tømming gjør at avløpsanlegget ikke fungerer, og kan gi akutt forurensning og smittefare. Det skal også rapporteres om eventuelle fremmedlegemer / søppel i tanken, behov for spyling og rengjøring og problemer med tilgjengeligheten for septikbilen (stor lastebil) som trengs ved tømming.

Det føres også tilsyn med at handtering av slam og gods fra anleggene skjer på en tilfredsstillende måte og iht. gjeldende regelverk. Dette forutsettes løst ved at alle avløpsanlegg inngår i tvungen tømmeordning, som beskrevet i egen lokal forskrift. Anleggseier har ikke anledning til å tømme avløpsanlegg på egen hånd. Tømmefirma er valgt av kommunen og besørger tømming av transport av avløpsvann og slam til avtalte mottak på utvalgte kommunale avløpsanlegg. Her får avløpsvannet og slammet samme behandling som kommunalt avløpsvann og slam.

Prøvetaking av anleggets restutslipp og inspeksjon av utslippspunkt eller infiltrasjonsareal

Fra minirensanlegg, våtmarksfilter og gråvannsanlegg skal det annet hvert år tas ut vannprøve av restutslippet. Anleggseier varsles på forhånd om hvilke uker prøvene skal tas ut. Prøvetaker følger en egen prøvetakingsinstruks som sikrer representative prøver, og sørger for riktig transport til akkreditert laboratorium. Vannprøven analyseres for biologisk oksygenforbruk (innhold av lett nedbrytbart organisk stoff) og total fosforkonsentrasjon. For anlegg som har direkte utslipp til bekk / elv eller sjø, analyseres det også for *E.coli* og intestinale enterokokker (tarmbakterier). Det gjøres normalt også feltmålinger av pH, turbiditet og temperatur. Samtidig inspiseres utløpsvannets utseende, om det er klart, blakket eller grumsete. Man ser også etter spesiell begroing av alger eller bakterier ved

utslippspunktet. For anlegg som infiltrerer vann i grunnen, sjekkes det for oppstuvning av vann via peilerør og for vannutslag («blauthøl») i terrenget.

Vurdering av lukt eller annen sjenanse fra anlegget

Det er normalt at det lukter fra avløpsanlegg, og derfor er det viktig at anlegget plasseres slik i terrenget at lukten ikke når fram til uteplasser og andre steder folk ofte oppholder seg. Lokket til anlegget bør ha gummipakning som gjør anlegget gasstett, slik at kloakk-gass ikke strømmer ut. Luft og medfølgende lukt skal evakueres gjennom avløpsledningens lufterledning over tak.

Vond eller unormal lukt skal registreres ved alle tilsynsbesøk på avløpsanlegg. Forurensningsforskriften er streng på at folk ikke skal sjeneres av ubehagelig lukt fra avløpsanlegg. For moderne anlegg kan unormal lukt være et tegn på at anlegget er feil bygget, tilføres stoffer som er skadelige for renseprosessen, eller ikke fungerer etter hensikten.

Kontroll av tømmerapporter, servicereapporter, årsrapporter

Tømmefirmaets rapporter følges opp fortløpende, og ved behov for tiltak får anleggseier brev med informasjon om dette. For minirensesanlegg følger man opp servicereapporter og årsrapporter fra servicepersonell. Tilsynskontoret følger også fortløpende opp resultater av vannprøver og inspeksjoner, her får anleggseier brev med kopi til serviceansvarlig. Ingen av tilsynsaktivitetene skal overlappe med det servicepersonell gjør, men dersom man oppdager mangler i servicereapporter vil dette følges opp.

Kontrollbesøk / inspeksjon (sjekke nå-situasjon)

Det kan gjennomføres både avtalte og uanmeldte kontrollbesøk og inspeksjoner dersom ovenstående tilsier at anlegget trenger nærmere oppfølging.

Sjekke journaler og registreringer (gi bilde av historien)

All dokumentasjon på anlegget skal lages i kommunens arkivsystem eller i Tilsynskontorets anleggsregister, slik at det er lett tilgjengelig for senere bruk.

Resipientvurdering og kildesporing av avløpsvann på avveie

Ved områdevis opprydding, innspill til arealplaner, bekymringsmeldinger eller lignende kan det være aktuelt å gjennomføre resipientvurderinger eller kildesporing av avløpsvann på avveie. Vannprøver skal analyseres av akkreditert laboratorium, og alle prøver fra fjord, innsjø eller bekker med årssikker vannføring skal legges inn i Miljødirektoratets database Vannmiljø (<https://vanmiljo.miljodirektoratet.no/>).

Tilsynskontoret skal samarbeide tett med koordinator for de ulike vannområdene, og prioritere oppfølging av områder hvor utslipp fra små avløpsanlegg forringer vannkvaliteten.

Tabell over tilsynsaktiviteter og frekvens fordelt på type anlegg.

F - Gjennomføres fortløpende T - Gjennomføres ved ordinær tømning P - Gjennomføres ved ordinær prøvetaking av utløp 1 - Gjennomføres hvert år 2 - Gjennomføres hvert 2. år 4 - Gjennomføres hvert 4. år I/S - Kun for infiltrasjonsanlegg / sandfilteranlegg		Infiltrasjon/sandfilter	Minirensanlegg	Våtmarksflor / filterbed	Biofilter gråvann	Tett tank	Avløpsfritt toalett
Teknisk stand	Skader på tank / lokk / skillevegger, inn- eller utlekking	T2	T1	T2	T4	T1	T
	Dykker (innløp / utløp) i slamavskiller	T2	T1	T2	T4		
	Unormal (lav / høy) vannstand i tank	T2	T1	T2	T4	T1	
	Vann-nivå over alarmnivå	T2	T1	T2	T4	T1	
	Bytte av filtermateriale (melding fra leverandør / eier)	F		F	F		
Renhold	Behov for spyling	T2	T1	T2	T4	T1	
	Slamkakens tykkelse tyder på mangelfull tømning	T2	T1	T2	T4	T1	
	Fremmedlegemer / søppel i tank	T2	T1	T2	T4	T1	
Tømning	Frekvens ordinær tømning	2	1	2	4	1	
	Avfallshåndtering	T2	T1	T2	T4	T1	T
	Tyder slamkakens tykkelse på mangelfull tømning	T2	T1	T2	T4	T1	T
	Fremmedlegemer / søppel i tank	T2	T1	T2	T4	T1	T
Tilgjengelighet	Lokk overdekket / utilgjengelig	T2	T1	T2	T4	T1	T
	Lengde / løftehøyde for slange	T2	T1	T2	T4	T1	T
	Dårlig framkommelighet for tømmebil. Årsak angis	T2	T1	T2	T4	T1	T
Utslipp	Utløpvannets utseende	P2S	P2	P2	P2		
	Begroing (alger / bakterier) i resipient		P2	P2	P2		
	Oppstuvning av vann i fordelingslag (peilerør)	P2 I					
	Kloakkutslag i terreng, lekkasje ledning / overløp	P2	P2	P2	P2	P2	
	Vannutslag i infiltrasjonsområdet	P2		P2			
	Prøvetaking		P2	P2	P2		
Lukt	Vond lukt fra anlegget	P2	P2	P2	P4	P1	P
	Lukt av løsemidler o.l.	P2	P2	P2	P4	P1	P
Rapportering	Pliktig rapportering til staten (KOSTRA)	1	1	1	1	1	1
	Tømmerapporter fra tømmeentreprenør	F	F	F	F	F	F
	Serviceapporter		F	F	F		
	Årsrapporter		1	1	1		

Prioritering av tilsyn

Ved oppfølging av avløpsanlegg som ikke tilfredsstillter kravene, vil anleggene prioriteres i forhold til helserisiko og faren for forurensning.

Dette gjelder eksempelvis:

- Drikkevannsinteresser, nærhet til brønner, grunnvannsforekomster eller vannkilder.
- Jordvanningsinteresser
- Bading og rekreasjonsinteresser
- Type resipient (utslipp til grunnen, til liten bekk, stor elv eller sjø / fjord).
- Forurensningstilstand i resipient og resipientnærhet
- Boligtetthet – antall boliger
- Alder på byggefelt og VA-tekniske anlegg
- Eventuelle utbyggingsplaner i området eller planer om sanering / utvidelse av avløpsnett

Fritak fra tilsyn

Alle bolig-, fritids- og næringseiendommer med avløpsanlegg < 50 pe omfattes av tvungen tømmeordning og tilsyn. For eiendommer som ikke er i bruk i ett kalenderår eller lenger, kan det søkes skriftlig om fritak fra tømning og tilsyn.

Forutsetning for å gi fritak fra tømning og tilsyn er at tømmefirma tømmer anlegget fullstendig og gir tilsynet beskjed om at dette er gjort. For eiendommer hvor det er gitt fritak, plikter eier selv å informere tilsynet når avløpsanlegget igjen tas i bruk. Tilsynet vil også hvert år rutinemessig undersøke hvorvidt eiendommen står ubebodd.

Finansiering av tilsyn

Gebyrer

Det kreves ressurser og personell for å gjennomføre tilsynsarbeid. Som underliggende prinsipp gjelder her at forurenser skal betale for tjenester det offentlige yter. Samarbeidskommunene har vedtatt lokal forskrift om gebyr for saksbehandling og kontroll med avløpsanlegg.

Følgende tjenester er gebyrpliktige etter lokal forskrift § 3:

- a) *Behandling av søknader etter forurensningsforskriften § 12-4, § 13-4 og § 15-4.*
- b) *Påslippsvedtak etter forurensningsforskriften § 15A-4.*
- c) *Kontrolltiltak som skal sikre at forurensningsforskriften kapittel 11–16 eller vedtak i medhold av disse kapitlene blir fulgt.*

- d) *Krav om tiltak på eksisterende anlegg, både med og uten utslippstillatelse. For anlegg som oppfyller kravene i gjeldende utslippstillatelse, skal vilkårene i forurensningsloven § 18 være oppfylt.*
- e) *Krav om søknad for søknadspliktig anlegg uten utslippstillatelse.*
- f) *Krav om søknad for anlegg der det er innført søknadsplikt i medhold av lokal forskrift med hjemmel i forurensningsforskriften § 12-16.*

Gebyrsatsene omtales i lokal forskrift § 4:

Kommunen fastsetter gebyrregulativ. Regulativet med gebyrsatser vedtas av kommunestyret. Gebyrsatsene skal utmåles med utgangspunkt i at gebyrene samlet sett skal dekke kommunens utgifter til tjenestene fullt ut, uten å gi overskudd. Eventuelt overskudd eller underskudd innarbeides i gebyrgrunnlaget for senere budsjettår. Gebyr for kontrolltiltak kan fastsettes som årlig gebyr, selv om kontrolltiltak gjennomføres sjeldnere enn hvert år.

Saksbehandlingsgebyr for tillatelser er engangsgebyr. Tilsynsgebyr er årsgebyr.

Gebyret forutsettes å dekke de konkrete kostnader knyttet til de nevnte tjenester. Kostnader som dekkes inn gjennom andre gebyrordninger skal ikke være med i gebyrgrunnlaget saksbehandling- og kontroll. Slike kostnader kan være:

- Kostnader som inngår i gebyrgrunnlaget for avløpsgebyr.
- Kostnader som inngår i grunnlaget for gebyr eller refusjon i plan- og bygningsloven.

Vedlegg 1 Juridisk grunnlag for å føre tilsyn

Oversikt over regelverket

Alt arbeid med tillatelser til utslipp og tilsyn innenfor avløpssektoren bygger på delegert myndighet etter;

- Forurensningsloven
- Forskrift om begrensning av forurensning (Forurensningsforskriften), del 4.
- I tillegg er det i Forurensningsforskriften § 12-6 gitt hjemmel til å fastsette lokale forskrifter dersom det er nødvendig ut ifra forurensningsmessige forhold eller brukerinteresser. Kravene i lokal forskrift skal erstatte kravene i §§ 12-7 til 12-13. Samarbeidskommunene har valgt å innføre slik lokal forskrift.

Kommunene har sin hjemmel til å føre tilsyn forankret i delegert myndighet i § 12-2. I tillegg kommer:

- Forurensningslovens § 2 som forutsetter samordning med planverket og at større områder vurderes i sammenheng
- Forurensningslovens § 48 som hjemler forurensningsmyndighetens plikt til å føre tilsyn
- Forurensningslovens § 49 som hjemler pålegg om at forurenser skal framlegge tilgjengelige opplysninger og dokumentasjon kommunen trenger
- Forurensningslovens § 50 som hjemler kommunens rett til uhindret adgang til eiendom der forurensning kan oppstå eller har oppstått. (Dette omfatter også rett til å inspisere om fritidsbebyggelse har innlagt vann).
- Forurensningslovens § 51 som hjemler pålegg om at forurenser skal gjennomføre undersøkelser

I enkelte saker må en også forholde seg til andre regelverk. For mer informasjon vises det til Norsk Vann Rapport 184-2011: Tilsyn av avløpsanlegg innen kommunenes myndighetsområde. Eksempler her kan være;

- Kommunale abonnementsvilkår / sanitærreglement.
- Drikkevannsforskriften
- Kommunehelsetjenesteloven
- Forskrift om miljørettet helsevern
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften).
- Forvaltningsloven
- Granelova
- Kommunale helseforskrifter.
- Kommuner og fylkeskommuner (Kommuneloven).
- Jordlova (utslipp fra kårboliger ved delingssaker i stedbunden næring).
- Plan- og bygningsloven
 - Plandelen Jfr. også forurensningslovens § 2.
 - Pålegg/krav om tilknytning til offentlig anlegg, § 27-2
 - Krav om tilfredsstillende avløpsløsning før fradeling av tomt, § 27-2
 - Pålegg/krav om tilknytning fritidsbebyggelse til offentlig anlegg hvis dette er fastsatt i plan, § 30-6

Kommentarer til spesifikke krav

Forurensningsforskriften spesifiserer en del konkrete krav som er å oppfatte som minstekrav. Det vises generelt til forskriften og kommentardelen. I det etterfølgende omtales paragrafer der krav til utslipp i forurensningsforskriftens kap. 12 spesifikt utløser krav til tilsyn.

Samarbeidskommunene har per 2021 ikke likelydende lokale forskrifter. Lokale forskrifter som det vises til her gjelder Krødsherad, Modum, Øvre Eiker, Drammen og Lier, men ikke nødvendigvis Holmestrand og Hole. Det pågår arbeid for å harmonisere de lokale forskriftene, men slutføring av arbeidet er avhengig av avklaringer fra bl.a. Miljødirektoratet og Statsforvalteren og tidspunkt for dette er uvisst.

§ 11-5: Rapportering og statusrapport.

Kommunen plikter årlig innen 15. februar å rapportere nødvendige opplysninger om alle avløpsanlegg og utslipp fra disse til staten.

Tilsynet framskaffer alle data om avløpsanlegg < 50 pe som inngår i KOSTRA-rapporteringen. Data skal sendes til deltakerkommunene senest 1. februar.

§ 12-2: Forurensningsmyndighet.

Kommunen er forurensningsmyndighet etter dette kapitlet og fører tilsyn med at bestemmelsene og vedtak fattet i medhold av dette kapitlet følges.

Tilsynet skal kontrollere den faktiske utslippstillatelsen og kan ikke føre tilsyn etter strengere krav enn det tillatelsen krever. Dersom en observerer at det er forhold ved anlegget eller utslippet som krever skjerping av renskrav, f.eks. etterpolering av utslipp fra minirensanlegg eller hyppigere prøveuttak, må utslippsmyndigheten endre tillatelsen i medhold av Forurensningslovens § 18 og lokal forskrift.

§ 12-7: Avløpsnett.

Avløpsnettet skal, uten at det medfører uforholdsmessig store kostnader, dimensjoneres, bygges, driftes og vedlikeholdes med utgangspunkt i den beste tilgjengelige teknologi og fagkunnskap, særlig med hensyn til avløpsvannets mengde og egenskaper, forebygging av lekkasjer og begrenning av forurensning av resipienten som følge av overløp.

Kravene til ledningsnettet gjelder generelt for alle anlegg, men for utslipp fra anlegg i kap. 12, er ledningsnettet normalt av beskjedent omfang. Dersom tillatelsen gjelder et fellesanlegg med et fysisk ledningssystem, kan det også inneholde pumpestasjoner med tilhørende nødoverløp. Tilsynet bør da omfatte kontroll av utslippsforholdene. Utslippstillatelsen bør i slike tilfelle omfatte krav til oversikt over når overløpet er i drift, men tilsynet kan ikke pålegge dette hvis det ikke er et krav i tillatelsen.

§ 12-8: Utslipp til følsomt og normalt område.

Denne bestemmelsen er erstattet av §5 i lokal forskrift:

Utslipp skal oppfylle følgende krav til utløpskonsentrasjoner:

<i>Parameter:</i>	<i>Utløpskonsentrasjon:</i>
<i>Tot-P</i>	<i>< 1,0 mg/l (Dette tilsvarer en renseeffekt på > 90 %)</i>
<i>BOF5</i>	<i>< 25 mg/l (Dette tilsvarer en renseeffekt på > 90 %)</i>
<i>TKB</i>	<i>< 1000 stk/100 ml</i>

For minirenseanlegg forutsetter lokal forskrift at det finnes en serviceavtale og definerer rensekrav. Dette forutsetter at det blir tatt representative stikkprøver av utløpsvann etter fastsatt frekvens.

Under kontroll av anlegg godkjent etter lokal forskrift vurderes teknisk og driftsmessig standard, og det tas ut en prøve for kvalitetskontroll av utslippet. Tilsynskontorets personell skal ta ut prøven slik leverandøren av anlegget har oppgitt i sin instruks, eventuelt kan prøven tas fra etablert pumpekum eller prøvetakingskum etter anlegget. Ytterligere beskrivelse av analyser står under §12-10. Det forventes også at servicetekniker gjør egne feltanalyser av enkelte parametere (f.eks. turbiditet og orto-P) ved hvert servicebesøk.

For kunstig oppbygde, naturbaserte anlegg bør det i tillatelsen stilles krav om at prosjekterende / leverandør skal utarbeide driftsinstruks inklusive anvisning av hvordan prøveuttak skal gjennomføres.

For anlegg med naturlig infiltrasjon ansees rensekravene oppnådd derom anlegget er plassert på områder med tilfredsstillende masser, dimensjonert, prosjektert og utført i samsvar med forskrift og anerkjent teknologi (eksempelvis) som anbefalt i relevant VA-Miljøblad. Tilsynet av utslippets kvalitet blir da en visuell kontroll av forholdene rundt anlegget (peiling av vannstand i fordelingslaget, vannutslag i skråninger eller tiliggende vannforekomster, «unaturlig» frodig begroing rundt anlegget m.v.).

§12-10: Dokumentasjon av rensegrad.

Minirenseanlegg skal ha dokumentasjon som tilfredsstillende NS-EN 12566-3 eller tilsvarende standard for rensegrad, slamproduksjon og gjennomsnittlig lufttemperatur. Øvrige renseanlegg skal ha dokumentasjon på at anerkjent dimensjonering og utforming er benyttet.

Bestemmelsen stiller krav til dokumentert resultat på de konkrete parametere som det settes krav til og under tilsvarende driftsvilkår som anlegget skal settes i (f.eks. er dokumenterte resultater på Kreta ikke nødvendigvis representative i Norge).

Renseanlegg med naturlig infiltrasjon i grunnen skal i tillegg ha dokumentasjon på at anleggets størrelse og plassering er tilpasset de aktuelle vannmengdene og grunnforholdene på stedet. Dokumentasjonen skal omfatte grunnundersøkelse og inneholde informasjon om

hydraulisk kapasitet, infiltrasjonskapasitet, løsmassenes egenskaper som rensemedium og risiko for forurensning. Løsmassenes egenskaper som rensemedium kan unnlates fra dokumentasjonen dersom renseanlegget kun renses gråvann.

Dokumentasjonen skal utføres av nøytrale fagkyndige. Prøver skal analyseres av laboratorier som er akkreditert for de aktuelle analysene. Analysemetoder nevnt i vedlegg 2 punkt 2.2 til kapittel 11 skal benyttes. Alternativt kan analysemetoder med dokumentert høy korrelasjon med analysemetodene i vedlegg 2 punkt 2.2 til kapittel 11 benyttes.

De fleste av samarbeidskommunene har lokal forskrift hvor det er gitt generelle krav til kontroll av renseseffekt.

Grunnlaget for krav til kontroll er disse områdekategoriene:

Kategori 1: Områder med brukerinteresser spesielt følsomme for utslipp (f.eks. drikkevannsinteresser)

Kategori 2: Områder som drenerer til vannkilder med krav til god badevannskvalitet

Kategori 3: Områder uten brukerinteresser etter kategori 1 og 2.

Det skal tas utløpsprøver til kontroll av rensing fra:

	Kategori 1	Kategori 2	Kategori 3
Minirensesanlegg	Årlig	Årlig	Årlig
Våtmarksfilter	Årlig	Hvert 2. år	Hvert 4. år
Biofilter for gråvann	Årlig	Hvert 2. år	Ikke særskilt krav

Inntil kommunen har foretatt inndeling i forvaltningssoner, gjelder kravene til kategori 3. Når inndelingen er fastlagt, skal drifts- og vedlikeholdsavtale tilpasses reviderte krav. Anleggseier har ansvar for kontrollen. Kommunen kan gi pålegg om ytterligere prøvetaking. Kommunen kan også pålegge eiere av andre anleggstyper å ta utløpsprøver. Prøve skal analyseres ved akkreditert laboratorium.

§12-11: Utslippsted.

Utslippsted for avløpsvann fra renseanlegg skal lokaliseres slik at

- utslipp til sjø og ferskvann lokaliseres minst 2 m under laveste vannstand,
- utslipp til elv kun forekommer til elv med helårsavrenning, og
- utslipp til grunnen kun forekommer til stedegne løsmasser.

Utslippsted for avløpsvann fra renseanlegg skal for øvrig lokaliseres og utformes slik at virkningene av utslippet på resipienten blir minst mulig og at brukerkonflikter unngås, herunder slik at utslippet ikke medfører fare for forurensning av drikkevann.

Ved behandling av søknader om utslippstillatelse er det viktig å vurdere om vannmengden i elv / bekk er stor nok til å kunne ta imot restutslipp fra all bebyggelse i nedbørfeltet. I hytteområder må man da vurdere konsekvensen av at alle hyttene oppgraderes til full sanitær

standard. Ved tvil angående resipientkapasitet, må det utarbeides en mer omfattende resipientvurdering, oftest ved bruk av konsulent.

Ved rutinemessige tilsyn må utslippsstedet visuelt besiktes og mulige ulemper eller forurensningsmessige konsekvenser av utslippet vurderes individuelt. Dette kan dreie seg om slamansamling, bakterievekst eller unormal begroing i vannforekomst, eller vannutslag og unormal begroing i terreng rundt infiltrasjonsområdet. Dersom visuell besiktigelse eller andre indikasjoner (f.eks. publikumsklager, vassdragsovervåking) gir mistanke om påvirkning i resipient, skal tilsynet ta ut vannprøve eller algeprøve ved utslippsstedet for å avklare dette.

Innleveres det klage på utslippet må tilsynet håndtere dette raskest mulig, kreve tiltak og som et minimum legge anlegget inn for tilsyn i neste ordinære runde for oppfølging av gjennomføring av tiltak. Oppstår det brukerkonflikter i resipienten må tilsynet snarest mulig ta dette opp med brukerne og finne en løsning, om nødvendig ved å endre tillatelsen i medhold av Forurensningslovens § 18.

Det tas kun prøver av privat drikkevann én gang: ved kartlegging av forurensningstilstand før gjennomføring av nye utslippskrav i et område. Etter oppgradering av anleggene i området, skal det ikke være risiko for forurensning av privat drikkevann. Dersom det likevel oppstår mistanke om slik påvirkning, skal tilsynet ta ut vannprøve fra vannkilden for å avklare dette.

Ved etablering av nye drikkevannsbrønner i et område med godkjente avløpsanlegg, må eventuelle brukerkonflikter og skjerpede krav til eksisterende godkjente avløpsanlegg avklares politisk i forbindelse med reguleringsplan / byggesak.

§ 12-12: Lukt.

Avløpsanlegget skal dimensjoneres, bygges, drives og vedlikeholdes på en slik måte at omgivelsene ikke utsettes for sjenerende lukt.

Luktulemper skal være et spesifikt tema for vurdering ved alle tilsynsbesøk. Kommer det klage på lukt må tilsynet håndtere dette raskest mulig, kreve tiltak og som et minimum legge anlegget inn for tilsyn i neste ordinære runde for oppfølging av gjennomføring av tiltak.

§ 12-13: Utforming og drift av renseanlegg.

Flere av samarbeidskommunene har i lokal forskrift § 6 en bestemmelse som erstatter forurensningsforskriften § 12-13, 2. ledd. Bestemmelsene blir da som følger:

Renseanlegget skal dimensjoneres, bygges, drives og vedlikeholdes slik at det har tilstrekkelig yteevne under alle klimatiske forhold som er normale for stedet der de ligger. Ved utformingen av anlegget skal det tas hensyn til variasjoner i mengde sanitært avløpsvann i løpet av året.

For a) minirensanlegg, b) våtmarksfilter og c) biofilter for gråvann skal anleggseier ha skriftlig drifts- og vedlikeholdsavtale med leverandør eller annen fagkyndig virksomhet. Disse punktene skal være regulert i avtalen:

- a) Den fagkyndiges servicebesøk: antall besøk pr. år (minst ett besøk) og oppgaver som skal utføres ved service, som kontroll av slammengde, tømning av slam, kontroll av vannkvalitet og av alarm. Krav til prøvetaking framgår av § 7.*
- b) Den fagkyndiges beredskapsordning for å sikre eieren rask assistanse ved behov, f.eks. ved funksjonssvikt på anlegget.*
- c) Plikt for den fagkyndige til å bidra til årsrapport til kommunen, jf. § 8.*
- d) levering av deler.*
- e) eventuelle andre forhold av forurensningsmessig betydning for anlegget.*

Kommunen kan stille krav om slik avtale også for andre anlegg. Kopi av avtalen sendes kommunen.

Det er ikke tillatt å slippe ut avløpsslam eller ristgods i en vannforekomst, verken ved dumping fra skip, utslipp fra rørledninger eller på noen annen måte.

Tilsyn på dette punktet er først og fremst en innledende kontroll av foreliggende dokumentasjon for det enkelte anlegg. I neste omgang er tilsynet en gjennomgang av rapporter som ansvarlig for serviceavtalen, slamrenovatør og evt. anleggseier er pålagt å sende tilsynet.

Tilsynet skal fortløpende gå gjennom og følge opp årsrapporter fra serviceavtaler. Frist for innlevering av disse er 01.mars. Fortløpende rapporter fra slamrenovatorene som viser hvilke slamavskillere som er tømt (når og hvor mye) og observert status på anleggene i h.h.t. skjema gjennomgås og følges opp fortløpende.

Tilsyn med forbudet mot å slippe ut avløpsslam i en vannforekomst inngår bl.a. den visuelle besiktigelsen av utslippsstedet omtalt i §12-11. Kommer det klage på utslipp av slam, må tilsynet håndtere dette raskest mulig, kreve tiltak og som et minimum legge anlegget inn for tilsyn i neste ordinære runde for oppfølging av gjennomføring av tiltak.

§ 12-14: Endring og omgjøring av tillatelse.

Kommunen kan i medhold av Forurensningsloven § 18 oppheve eller endre vilkår i tillatelse eller om nødvendig kalle tillatelsen tilbake.

§ 12-16: Forholdet til eksisterende utslipp.

Denne bestemmelsen suppleres av §4 i lokal forskrift:

Eksisterende utslipp som har utslippstillatelse etter forurensningsloven 13. mars 1981 nr. 6 eller lov 26. juni 1970 nr. 75 om vern mot vannforurensning med forskrifter, er fortsatt lovlige.

Utslipp etablert før denne forskriften trådte i kraft og som kunne etableres uten utslippstillatelse, må søke om utslippstillatelse etter forurensningsforskriften og denne forskriften. Plikten til å søke utslippstillatelse trer likevel ikke i kraft før kommunen har foretatt inndeling av kommunen i forvaltningssoner og fastsatt søknadsfrist.

Anlegg skal være endret i samsvar med utslippstillatelsen innen 18 måneder etter at vedtaket om tillatelse er endelig, dersom det ikke er satt noen annen frist i tillatelsen.